

Politieke polarisatie vraagt om **verbindend én beziel leiderschap**

De meeste mensen hebben een behoefte aan hoopvolle, verbindende verhalen, maar laten zich snel verleiden door prikkelende tegenstellingen. Zowel links als rechts versterkt deze tegenstellingen vanuit hun rationele of emotionele waarheid. Filosoof Jan den Boer pleit vanuit mystiek, neurowetenschappen en relatietherapie voor gevoelens als de verbindende factor.

MAATSCHAPPIJ

16 januari 2024

door [Jan den Boer](#)

Ik spreek niet over softe gevoelens, maar over diep doorvoelde, geoefende en gedisciplineerde gevoelens van rechtvaardigheid, eerlijkheid en waarachtigheid. Welke politicus heeft de moed een discipline om een bezielde én verbindende leider te zijn in plaats van te polariseren?

Ratio en emotie

De huidige politieke discussie gaat niet meer om een ideologische strijd tussen katholicisme en protestantisme of communisme en kapitalisme. De strijd gaat tussen de twee meest primaire menselijke kwaliteiten: ratio en emotie.

‘Links’ zet in op in op de rationele, juridische en technocratische argumenten waarom immigratie noodzakelijk is en klimaatmaatregelen ten koste mogen gaan van korte termijn welzijn en welvaart. De weg van de ratio, het hoofd.

‘Rechts’ zet in op de primaire emoties: de angst voor het vreemde, het verlangen naar de verbinding met het bekende en de positieve belofte van behoud en versterking van welzijn en welvaart. De weg van de emotie, de onderbuik.

Aloude mystieke inzichten en de nieuwste inzichten van de neurowetenschappen laten zien dat deze uitersten elkaar nooit vinden. Ons bewustzijn bestaat niet alleen uit deze polariserende tweedeling, maar ook uit een verbindende driedeling van emotie/buik, gevoel/hart en denken/hoofd.

Gevoel van kennis

De bekende neurowetenschapper Antonio Damasio benoemt deze driedeling als volgt: ‘Bewustzijn laat emoties door de bemiddeling van gevoelens doordringen tot het denkproces.’ Hij laat zien dat eenzijdig inzetten van de ratio of primaire emoties om tot waarheid en morele keuzes te komen niet werken.

Volgens zijn onderzoek begint bewustzijn ‘als een gevoel van kennis.’ En: ‘Gevoelens bieden een fundament voor onze intellectuele overwegingen en suggereren zelfs gegronde redenen voor ons handelen.’ Dit gaat over belangrijke en krachtige gevoelens als rechtvaardigheid, eerlijkheid en waarachtigheid, die we in onze samenleving steeds meer kwijt te raken.

De polarisatie tussen ratio en emotie zie je niet alleen in de politiek. In de monotheïstische godsdiensten is heel duidelijk te zien wat er kan gebeuren als je vaststaat in de uitersten van het spectrum van het ware.

Aan de zijde van de emoties zie je daar het fundamentalisme, de primaire emoties die soms heel gewelddadig uitgeleefd worden, van brandstapels tot zelfmoordterrorisme. Aan de zijde van het denken zie je het dogmatisme, de heilige overtuiging van het grote gelijk. In veel religies laten esoterische

en mystieke stromingen zien dat de derde weg van het gevoel, de weg van het hart, de verbinding kan brengen.

Relatietherapie

Ook in het dagelijks leven, bijvoorbeeld in liefdesrelaties, leidt deze polarisatie tot eindeloze conflicten. Tot voor kort was relatietherapie erop gericht dat stellen zich 'redelijk' gingen gedragen en de gevaarlijke emoties onderdrukken. Dat was weinig succesvol. Maar eenzijdig je emoties uitleven werkt ook niet. Onder meer door de baanbrekende onderzoeken van Sue Johnson is er nu veel meer aandacht voor de balans tussen emoties, gevoelens en het rationele denken. Deze relatietherapieën zijn bewezen succesvol.

De meeste mensen hebben een behoefte aan hoopvolle, verbindende verhalen, maar laten zich snel verleiden door prikkelende tegenstellingen. Zowel links als rechts versterkt deze tegenstellingen, door hun waarheid als een rationeel of emotioneel punt te zien waarop ze elkaar bevechten. Het alternatief vanuit mystiek, neurowetenschappen en relatietherapie is niet inzetten op een eenzijdige rationele of emotionele waarheid maar het leven vanuit waarden door het ontwikkelen van een gevoel van waarachtigheid.

Damasio stelt dat de waarden van onze culturen gesmeed zijn op de basis van gevoelens, en dat deze geoefend moeten worden. Dat oefenen van waarden, van onze moraal, zie je ook terug in veel spirituele tradities: door meditatie of gebed. Dat oefenen van waarden zijn we in onze moderne cultuur grotendeels kwijtgeraakt.

Waarachtigheid

Veel mensen voelen waarschijnlijk min of meer onbewust aan dat veel van onze politieke en economische leiders niet waarachtig zijn. Dat vergroot het wantrouwen en de polarisatie.

De weg hieruit is niet makkelijk. Het vraagt het aanpassen van onze opleidingen en politieke- en bedrijfscultuur. Je kunt nu vier jaar rechten studeren zonder je gevoel voor rechtvaardigheid te ontwikkelen. Je kunt vier jaar economie studeren zonder een gevoel voor eerlijkheid te ontwikkelen. En je kunt vier jaar politicologie studeren zonder een gevoel voor waarachtigheid te ontwikkelen.

Dat zijn de gevaarlijke deskundigen en leiders die gevoelloos de waarheid naar hun hand zetten.

Of iemand fraudeert met een toeslag, recht heeft op herstel van beschadigde woning in het grondgebied van Groningen of hoeveel asielzoekers passen binnen een dorpsgemeenschap kun je niet bepalen door eenzijdige primaire emoties of argumenten. Dat is de afgelopen jaren wel duidelijk geworden.

Nelson Mandela

Voor veel mensen lijkt gevoel misschien een softe factor te zijn. Maar een goed ontwikkeld gevoel voor rechtvaardigheid, eerlijkheid en waarachtigheid is een van de krachtigste instrumenten om in te zetten voor heldere en duidelijke besluiten en maatregelen die tegelijkertijd ook verbindend kunnen zijn en breed gedragen kunnen worden. Dat gevoel kan zich verbinden met emoties en argumenten, om zo het hele spectrum van het menselijke bewustzijn in te zetten, maar niet vast te staan in één eenzijdige waarheid.

Een van de meest aansprekende politici daarin was Nelson Mandela. Hij had die unieke combinatie van krachtige passie, kwetsbaar gevoel én heldere argumenten en de discipline om zich daarin te blijven oefenen, zelfs tijdens langdurige gevangenschap.

Hij kon staan voor de rechten van de onderdrukten en tegelijkertijd in gesprek blijven met de tegenpartij. Hij durfde verschillende waarheden te onderzoeken, zodat er ruimte kon zijn voor vergeving, verzoening en verbinding.

Mandela bestreek het hele spectrum van emotie, gevoel en denken én van rechtvaardigheid, eerlijkheid en waarachtigheid, zonder vast te blijven staan in een simpele waarheid. Welke Nederlandse politicus heeft de moed, de kwaliteit en de discipline om zo'n bezielde leider te zijn?

Jan den Boer studeerde filosofie en bouwkunde en is werkzaam als projectmanager, relatietherapeut en publicist. Meer informatie: www.tantratraining.nl.